
PRVÁ ČASŤ
RUŽOMBEROK

JÚL 2003

„Človek je nechutný, bezfarebný, slabý tvor.
Hrdinom a originálnym býva len v svojich snoch
či v obrazotvornosti, kde to nik nevidí, nepočuje.
A keď príde do tuhého, keď sa prihlási sám
skutočný život, mlčí, čuší, skryje sa.“

GEJZA VÁMOŠ: *Atómy Boha*

CÍNOVÝ VOJAČIK

I

Usmieval som sa, ale zvieralo mi hrdlo. Budova mestského úradu každým krokom rástla, odrazu mi pripomínala zlomyseľného, číhajúceho kraba. Snažil som sa ťaživý pocit potlačiť, nebol naň dôvod. Skôr naopak. Pohodové júlové ráno. V korunách starých gaštanov a líp na námestí vyspevovali vtáci, spoza hôr vystupovalo slnko. Ozdobnú vežičku úradu aj kostolnú vežu s vyzváňajúcim stáročným zvonom zalievali lúče príjemného mäkkého svetla. Vzduch voňal drevinou a miazgou okolitých lesov, zatiaľ bol svieži, neskôr ho rozhorúči letná páľava.

Tak aký nepokoj? Dnes je deň D, zhmotnenie mojich dávnych snov; dosiahnutie cieľa, o ktorom som fantazíroval už od puberty.

Dnes začínam pracovať pre Petra Štarcha, napadlo mi ako prvé, keď som sa pred hodinou zobudil. Konečne nastal môj veľký deň.

Pridal som do kroku, lebo Peter nerád vyčkáva. Najmä po tom, čo pre mňa urobil, by bolo hlúpe nedoraziť načas. Nielenže sa na mňa nevykašlal, keď sa môj debilný foter rozhodol riešiť situáciu po svojom a hodil si to. Samovražda bolo to jediné, čo v živote nezbabral.

„Postarám sa o teba,“ sľúbil mi vtedy Peter. Svoj sľub dodržal. Podporoval ma, ako len mohol, vôbec mi nekecal od toho, na akej vysokej chcem študovať.

„Sú veci, ktoré si musíš rozhodnúť sám, aj keby sa z toho posral celý svet,“ opakoval. „Ak chceš naozaj študovať žurnalistiku, študuj žurnalistiku.“

Vybavené.

Išiel som na žurnalistiku, hoci ani matka z toho neskákala od radosti.

„Neskúsiš radšej niečo iné?“ snažila sa. „Ekonomiu, podnikanie, také niečo. Firmy, čo zostali po otcovi, musí niekto obriaďiť.“

„Neboj, Peter sa o to postará.“

„Peter?“

„Jasné, čo sa čuduješ?“ nechápal som. „Tak to fungovalo už dávno. Ešte keď otec žil. Nevedela si o tom?“

„Možno, ale Ľuboško tu stále bol, dozeral na to, pozor dával...“

Tak Ľuboško, odrazu to bol Ľuboško. Ale kým dýchal, nevedela mu prísť ani na meno. „Ak Petrovi neveríš, staraj sa o firmy sama,“ odvrkol som. „Ja idem na žurnalistiku, aj keby sa z toho všetci posrali.“

„Takto so mnou nehovor.“ Nebola v tom energia ani hnev, ako keď sa hádala s otcom. Iba únava, otupenosť.

Išiel som teda na žurnalistiku do Bratislavy a bol to správny krok. Bavilo ma to oveľa viac než právo, do ktorého ma do tlačil foter a ktoré som po dvoch semestroch fuckoval. Peter ma podporoval, mesačne mi na účte pristála slušná sumička z otcových firiem. Žil som si tam parádne. Ak nie rovno ako kráľ, tak aspoň ako princ. Užil som si lákadiel hlavného mesta, popreháňal tamojšie samičky, len čo je pravda. A keď sa raz či dvakrát niečo posralo, napríklad niekto priveľmi žiarlil a chcel robiť problémy, pomohli mi Petrovi pešiáci – Laba a Bobo, ktorých po tej divočine pred piatimi rokmi odvelil do Bratislavy.

Dnes prišiel čas na ďalší krok, veď princ nemôže byť navyky princom, raz musí vystriedať samotného kráľa. Aby to

zvládol, potrebuje sa poriadne zaškoliť. Koncom minulého mesiaca som spromoval a teraz, hneď od júla, nastupujem do práce. Pravda, predstavoval som si to inak, presklená rohová kancelária v Štarchovej centrále by ma neurazila. Namiesto toho iba zatuchnutý a nevábny mestský úrad. Peter hneď vycítil, čo mi chodí po rozume – je v tom naozaj dobrý.

„Ak nechápeš samosprávu a štátnu správu, nemôžeš v tomto štáte podnikat,“ poučil ma. „Pôjdeš na úrad medzi kancelárske krysy. Budeš mať otvorené oči aj uši, to je na Slovensku najlepší začiatok podnikania.“

Pristal som teda, jemu by som v ničom neodporoval. Nie po tom všetkom, čo pre mňa urobil.

Vyšiel som z parku a prižmúril oči pred slnečnými lúčmi. Peter už postával na parkovisku pred úradom. Spokojne sa opieral o svoje čierne Audi A8, díval sa opačným smerom – k starej burjanovskej vile a ruinám Likavského hradu na úpäti Chočských vrchov. Keď začul kroky, otočil hlavu. Usmial sa, kývol mi na pozdrav.

Aj ja som mu zakýval, pozrel na budovu úradu a preglgol.

Podali sme si ruky, vždy to tak robíme. Už od čias, keď som bol sopľavým chalanom a každá návšteva môjho vzoru mi bola sviatkom.

„Tak čo, pripravený nastúpiť medzi krysy?“

„Jasné, ideme na vec,“ usmial som sa. „Len stále nechápem, ako ti tým pomôžem. Myslel som, že budem robiť pre teba.“

„Veď budeš, žiadne strachy. Všetko to rýchlo pochopíš,“ otcovsky ma potľapkal po pleci. Od neho mi to, na rozdiel od môjho ozajstného fotra, nikdy nevadilo.

„Otvorené oči aj uši, viem.“

„A zatvorené ústa. Keď niekam nastúpiš, prvý rok drž čo najviac zatvorené ústa. Univerzálne pravidlo.“

„Na škole nás učili, že sa máme predviesť, ukázať všetky schopnosti, byť iniciatívni.“

„Chuji zasratí, toto učia mladých? Tým si odfajčíš kariéru hneď na začiatku.“

„Okej, otvorené oči, uši, zatvorené ústa.“

„Základ dobrej kariéry.“ Znova ma potľapkal, pobrali sme sa k vyrezávanej bráne do úradu.

Prvý deň v práci pre Štarcha. Neposer to, opakoval som si...

Chvíľu sme postávali pri vchode, Petrovi sa nechcelo ísť dnu.

„By som sa dogrcaľ,“ zhodnotil a pozrel na hodinky. „Odrobil som si tam svoje. Bohato mi stačí, že tam chodievam na zastupiteľstvá a mestské rady.“

„Nepôjdeš so mnou?“

„Nie, a načo? S úradom nemám nič spoločné. Aspoň oficiálne. Som len obyčajný podnikateľ, mestský poslanec a člen rady, nič viac.“

„Nič viac,“ uškrnul som sa.

„Prevezme ťa niekto iný, všetko som dohodol. Uvedie ťa do roboty, poukazuje ti úrad. Najlepší sprievodca na svete.“

„Som zvedavý.“

Znova pozrel na hodinky. „Kde je ten zmrd zasratý?“

Nič som na to nepovedal. Petrove nálady sa rýchlo menia, keď začne byť pichľavý, najlepšie je mať zatvorené ústa. Pootočil som sa a čítal si informačnú tabuľku osadenú vedľa vchodu. Budova mestského úradu je kultúrna pamiatka. Postavili ju koncom devätnásteho storočia, slúžila ako fara, pôsobilo v nej veľa významných osobností...

Nič nové, viac som sa nestihol dozvedieť. Drevená brána zapraskala a so zaškrípaním sa otvorila. Chcel som prehodiť niečo o efektoch ako z nevydareného hororu, ale stiahlo mi žalúdok. Ovanul ma vzduch zo vstupnej haly, zazdalo sa mi, že je neprirodzené starý, skazený. Odrazu sa mi tam veľmi nechcelo. Nebyť Štarcha, asi by som hodil spiatočku a namiesto šaškovania s byrokratmi si užil pekné leto.

Z prítmnia vykročil vysoký a chudý chlapík, mohlo mu ťa

hať na šesťdesiatku. Len čo som ho uvidel, skoro som sa rozsmial. Štarchove prezývky boli legendárne, často sedeli ako riť na šerbel'. V tomto prípade ešte lepšie. Pred chvíľou hovoril o kancelárskych krysiach a tento týpek mal priam dokonalý krysi ksicht. Predstav si krysu v ľudskej podobe a máš ho rovno pred očami.

„Pán Alexander Vokoš, predseda rady mestského úradu,“ predstavil mi ho Peter.

„Toto je mladý Ostrý?“ usmial sa úradník. „Poznal som otca, dobrý chlap to bol.“

Podal mi ruku. Napodiv ju mal teplú, dokonca aj normálne stisol, žiadna mŕtva ryba. Keby ma nepodráždil pripomenutím otca, bol by mi celkom sympatický. Za svoj výzor nikto nemôže.

„Ber si ho a dobre mi naňho dohliadni,“ povedal Peter. „Ako sme sa dohodli.“

„Spoločni sa,“ odvetil Vokoš a znova sa usmial. Ak som sa na žurnalistike niečo naučil, tak to bolo rýchle odhadovanie ľudí. To ma bavilo, bol som v tom dobrý. Aj tohto chlápika som rýchlo prečítal. Pretváarka mu išla na jednotku.

„Podme, dnes toho bude veľa,“ posúril Alexander. Odchýlil bránu, aby som mohol vojsť. Do šera.

Pozrel som na Petra, v tvári som mu zazrel nefalšovanú hrdosť a spokojnosť. Žmurkol na mňa a palcom ukázal jednotku.

II

„Najprv vás predstavím kolegom z vášho oddelenia,“ oznámil Vokoš, keď ma viedol chodbou.

„Dobre. To oddelenie, kde mám pracovať, je tu na prízemí?“

„Po celom úrade, je to veľké oddelenie. Niektoré kancelárie na prízemí, ďalšie na poschodí.“

Nevedel som, o aké oddelenie vlastne ide. Peter mi to nepovedal, prezradil iba, že budem robiť niečo súvisiace so žurnalistikou. Teraz mi bolo trápne vypytovať sa na také základné veci. Nechcel som vyzeráť hlúpo, pripomínal som si Petrove slová o zavretých ústach. Všetko dôležité mi tu azda povedia.

Alexander zastal pred jednou z kancelárií a bez zaklopania vošiel dnu. Nadýchol som sa a nasledoval ho, v takej situácii som bol prvý raz. Dnu sedeli dvaja úradníci, spoza hrb formulárov, čo sa im kopili na stoloch, ich takmer nebolo vidieť.

„Páni Schiller a Bosniak,“ predstavil ich Vokoš. „Zodpovedajú za vybavovanie grantov pre samosprávu. Čoskoro budú riešiť aj eurofondy, veľké peniaze.“

Podal som obom týpkom ruku. Jeden bol vysoký a štíhly, druhý nižší a rozložitý. Pripomínali mi Laurela a Hardyho. Aj sa tak správali, vôbec som nechápal, prečo sú takí roztržití.

Nemal som čas premýšľať nad tým, lebo Alexander už vyšiel na chodbu a pokračoval v prehliadke. Pobral som sa za ním. Mestský úrad bol postavený do tvaru štvorca, takže sa dlhými chodbami dalo prechádzať dookola.

Predstavil ma ešte informatikom skrčeným nad počítačmi, grafikovi, nakoniec aj chudučkému a holohlavému lepičovi plagátov.

„Milan Ostrý,“ natiahol som pravicu.

„Samo Stanek,“ narýchlo sa predstavil a hrnul sa z úradu. „Mám to vybavovanie, veď vieš,“ prehodil k Vokošovi. Rozhodil rukami a pokrútil hlavou, akoby sa nevedel zmieriť s myšlienkou, aké titanské množstvo práce mu leží na pleciach.

„Typický Stanek,“ zašomral Alexander. „Na úrade ho moc nevidíte, ale to vôbec neriešte.“

„V poriadku.“ Nechytal som sa, veď prečo by som to mal riešiť? Dochádzka úradníkov nebola moja starosť.

Po mohutnom schodisku sme vyšli na prvé poschodie

a vybrali sa ďalšou chodbou. „Poukazoval by som vám to lepšie, ale dnes je toho naozaj veľa,“ poklopkal si po hodinách. „O chvíľu zasadanie vedenia mesta, potom slávnostná inštalácia pamätnej tabule, všetko sa zhrklo.“

„Nevadí, o úrade náhodou čo-to viem,“ usmial som sa. Nechcel som, aby sa cítil nepríjemne. „Táto časť bola niekedy fara a býval tu Andrej Hlinka, nie?“

Zastal, prekvapene na mňa pozrel. „Odkiaľ to viete?“

„Písal som o tom diplomovú prácu. Na žurnalistike.“

„O Hlinkovi?“

„O významných novinároch, čo pochádzali z Ružomberka alebo tu pôsobili. O Vavrovi Šrobárovi, Karolovi Sidorovi, Milovi Urbanovi a ďalších. Prelúskal som kvôli tomu ich pamäti aj celé ročníky *Slováka*, *Gardistu* a ďalších novín. Celkom ma to bavilo.“

„Aha,“ nadvihol obočie. Vyčkával, čo k tomu ešte poviem.

„Veľa sa tam písalo o ružomerskej fare, ako sa tu všetci stretávali a tak.“

„Všetci sa tu stretávali, máte pravdu. Dôležité miesto. Aj písanie vás baví?“

„Ale hej, novinárčina aj iné... Doma, do šuflíka.“

„Môj syn úžasne maľuje.“

Nevedel som, prečo to povedal, veď to nesúviselo s témou. Kým som stihol zareagovať, otočil sa a znova vykročil. Odrazu sa hýbal strohejšie a úsečnejšie, akoby doňho čosi vošlo. Aj hlas mu ochladol.

„Tu budete sedieť, pekná kancelária,“ ukázal na jedny z dvier. „Hneď vedľa sedí prednosta a tamtie dvere vedú k primátorovi.“

„To budem dosť blízko.“

„Veď preto ťa sem poslal.“

Otočil som hlavu, pozrel naňho.

„Teda vás,“ opravil sa. „Viete, ste v takom veku ako môj syn, prepáčte.“

„Nič sa nedeje. A čo mám presne robiť?“

„Tlačového referenta, Peter vám nepovedal?“

„Nie.“

„To je celý on. Budete mať na starosti komunikáciu úradu s novinármi a verejnosťou. Budete aj hovorca.“

„Ale to je dôležitá funkcia...“

„No a? Necítite sa? Veď ste to študovali, či nie?“

„Áno, ale... Oficiálne som tu rok na civilnej službe namiesto vojny. Peter vravel, že až potom sa uvidí.“

„Naozaj? So mnou to dohodol inak. Vravím, celý on.“

„Tak ja sa zložím v kancelárii a trochu sa zorientujem,“ navrhol som.

„Na to nie je čas. Som vám povedal, že o chvíľu začína vedenie mesta.“

„Vedenie mesta?“

„Každý pondelok. Stretne sa primátor, ja, prednosta, hlavný kontrolór a niekedy aj hlavný architekt. Určia sa úlohy pre jednotlivé oddelenia, prijímú sa dôležité rozhodnutia.“

„Ale vraveli ste, že budem tlačový referent, tak prečo –“

„Budete tam sedávať s nami.“

„Ja?“

Olizol si pery, strácal trpezlivosť. „Áno, budete si robiť poznámky pre tlačové správy. Oficiálne.“

„A neoficiálne?“

„Peter vám ozaj nič nepovedal? Prečo si myslíte, že ste tu?“

Otvorené oči aj uši, svitlo mi. „S úradom nemám nič spoločné. Aspoň oficiálne,“ počul som Štarchove slová.

Vysunul ma do prvej línie, budem jeho očami a ušami vo vedení mesta.

Zakrútila sa mi hlava, v ústach som mal odrazu sucho.

„Ako cínový vojačik,“ uškrnul sa Vokoš, akoby mi čítal myšlienky.

III

Narýchlo som vošiel do kancelárie, preletel pohľadom po vyrezávanom nábytku a vyzrel z okna. Nádherný výhľad – mesto, Čebrať aj skalnaté Chočské vrchy. Nevdojak som si spomenul na otca. Čo by asi povedal, keby ma tu videl? Cítil by hrdosť alebo naštvanosť? Veď sníval o tom, že budem právnikom a neskôr šéfom v jeho firmách, nie tlačovým referentom. Hoci aj tým budem iba na chvíľu, kým ma Peter nevytiahne vyššie.

Pristihol som sa, že si obhrýzam spodnú peru. Pokrútil som hlavou, vydýchol. Môj nepodarený fotrík mi nedá pokoj ani v takýto deň. Niežeby som ho nemal rád, ale ten jeho predčasný odchod bol vlastne to najlepšie, čo mohol urobiť. Keby žil, potácal by sa po meste ako troska, ožran, na ktorého sa v posledných rokoch zmenil. Robil by mi hanbu, neustále by ma ťahal dole. To, že ma splodil, plus to, že si to v správny čas hodil, boli dve najlepšie veci, čo v živote urobil.

Tak som to cítil. Prisámbohu! Tvrdá Štarchova škola, certifikovaná kvalita.

Nemal som čas na rozplývanie sa. Chrbtom dlane som si utrel oči, ktoré mi, neviem prečo, zvlhli, a pobral sa do primátorovej kancelárie, kde už o chvíľu začínalo zasadnutie vedenia mesta.

V celej budove sa vznášal duch tridsiatych rokov minulého storočia, no v kancelárii prvého muža mesta – v skutočnosti nebol, čo sa týka vplyvu, ani desiaty v poradí –, ho bolo cítiť najviac. Len čo som tam vošiel, ovalil ma dojem, že som sa premiestnil v čase. Staručké, no dôsledne vyleštené parkety, množstvo prvorepublikových cien, ktoré prevzali dávno mŕtvi zástupcovia mesta, okrúhla vežička s posedením v rohu miestnosti. Spomenul som si na čiernobiele zábery Tomáša Garriguea Masaryka, Edvarda Beneša a Milana Hodžu, odfotené pri ich oficiálnych návštevách Ružom-

berka, ktoré som videl v dobových tlačovinách. Všetci sedeli práve tu.

Za okrúhlym stolom z lešteného dreva už čakal primátor Jozef Kalný, ktorého som poznal z videnia. Vedľa neho posedával Vokoš a podstrkoval mu akési papiere. Len čo ma uvidel, vstal a predstavil ma ďalším dvom chlapom v nevýrazných oblekoch.

„Toto je hlavný mestský architekt Stano Drniak a toto hlavný kontrolór Imrich Nusko,“ ukázal na nich.

Potriasli sme si pravicami. Obaja sa tvárili dôležito, no mal som pocit, že sú tam iba do počtu.

„Ešte čakáme na pána prednostu,“ objasnil Alexander.

Primátor vstal, zamieril ku mne a podal mi ruku. „Vitajte u nás, som rád, že vás máme,“ usmial sa. Pôbil príjemným, hoci trochu utrápeným dojemom. Hrbil sa, zo všetkých zúčastnených mal najslabší stisk.

Usadili sme sa, otvoril som zápisník a pripravil si pero. O chvíľu dobehol zadychčaný prednosta. Ospravedlnil sa Vokošovi, že mešká. Zasadnutie vedenia mesta sa začalo. Strčili mi pod nos papier s takmer tridsiatimi bodmi programu. Výstavba v meste, opravy, investície a pôžičky. O všetkom síce hlasovaním rozhodovalo zastupiteľstvo, teda dvadsaťpäť volených poslancov a poslankyň, no mestský úrad predkladal gro návrhov. Nastoloval tak väčšinu tém. Na zasadnutiach vedenia mesta sa veľa z nich rozpracovalo a pripravilo. Aspoň tak sa mi zdalo, veď som tam sedel prvý raz. Pri prejednávaní niektorých bodov si vedenie mesta predvolalo vedúceho alebo vedúcu príslušného oddelenia – stavebného, ekonomického, investičného alebo právneho. Pri iných si vystačili sami.

Hneď som si všimol, že o väčšine záležitostí rozhoduje Vokoš. Buď priamo – spravidla mu nikto neodporoval –, alebo s pomocou architekta Drniaka a hlavného kontrolóra Nuska, ktorí podporovali každý jeho návrh. Ani raz neboli

proti, jeho slovo bolo konečné. Výstavba na Malinom Brde, cyklochodník v meste, oprava ciest v správe mesta, rýchlo to odsýpalo. Primátor iba dva razy čosi namietol, ale Vokoš ho zasypal technickými výrazmi, číslami a paragrafmi, až ho načisto zotrel. Kalný sa na mňa pozrel a ospravedlňujúco sa usmial.

Čítal som sa dosť trápne. Navonok všetko prebiehalo uhladene a v priateľskej atmosfére, ale pod povrchom bolo každé Vokošovo rozhodnutie drobným, presne vykalkulovaným ponížením primátora. Samotná skutočnosť akoby sa krivila a ohýbala. Sedeli sme za dokonale okrúhlym stolom, no aj tak sa mi zdalo, že existuje čosi ako vrch stola – Vokošovo miesto. Pripomínalo mi severný pól, bod, kam sa zbiehajú magnetické siločiar.

Prešli necelé tri hodiny, na zozname už zostávalo iba pár bodov.

„Ozaj, aby som nezabudol,“ zahlásil Alexander. „Toto musíme vyriešiť.“

Nusko nadvihol obočie: „Ktorý bod?“

„Mimo programu.“

„O čo ide?“ zaujímal sa primátor.

„Nemilá vec sa ku mne doniesla. Nieкто z kultúrneho domu pozval skupinu Čileka na vystúpenie. Majú hrať na mestskej akcii – za mestské peniaze.“

Uškrnul som sa, myslel som si, že zle počujem. To chce Vokoš naozaj riešiť vystupovanie akejsi skupiny? Veď tu diskutujú o vážnych záležitostiach, miliónových investíciách a výstavbe. Banalita sa sem nehodia.

Lenže Alexander sa tváril vážne, úplne rovnako, ako keď pred chvíľou hovoril o rekonštrukcii mestskej teplárne za sto miliónov korún.

„A je to zlá kapela?“ nerozumel Kalný.

„Spieva v nej ten Novotný. Taký vysoký blondiak, veľmi známy,“ povedal Vokoš.

Netušil som, kam tým smeruje. Nebol som jediný, aj ostatní sa naňho dívali a čakali pointu.

„Je to buzerant,“ doložil Alexander.

Vyslovil to s podobnou ľahkosťou ako predchádzajúce čísla, normálka.

Nadvihol som obočie, čakal na reakciu ostatných. Mal to byť pokus o vtip, sedlácky spôsob odreagovania?

Lenže nikto sa nerozasmial, práve naopak, odrazu sa aj Drniak s Nuskom zatvárali vážne. Prednosta pokýval hlavou – akože naozaj problém.

„Buzerant je to,“ zopakoval Vokoš. „Hovoril o tom do novín, žiadna slušnosť.“

Povznesená nálada ma razom prešla, vystriedal ju mierne surreálny pocit. Preglgol som. Nešlo o vtip, zakaždým, keď Alexander vyslovil „buzerant“, bolo v tom toľko surovej zášti, až z toho mrazilo. Najmä po piatich rokoch strávených v Bratislave, kde som nasiakol oveľa uvoľnenejším duchom.

Primátor sa zamrvil na stoličke. „Veď hádam –“

„Ako sa volá kultúrny dom celým názvom?“ prerušil ho Vokoš.

„Kultúrny dom Andreja Hlinku.“

Zažmurkal som, neveril vlastným očiam. Ani som poriadne nevedel, akú funkciu má Vokoš. Nezapamätal som si to, dovedty bol pre mňa jednoducho úradníček. A teraz skúšal primátora ako malého sopľavého žiaka. Najhrozivejšie na tom bolo, že Kalný z akéhosi dôvodu prijímal túto rolu, vôbec sa jej nevzpieral, aktívne sa spolupodieľal na vlastnom degradovaní.

„Počuješ sa?“ sykol Alexander. „Kultúrny dom Andreja Hlinku.“

„Nerozumiem, čo...“

„Ty si myslíš, že by si Hlinka prial, aby v kultúrnom dome, čo dal postaviť za vlastné peniaze, vystupovali buzeranti, pedofili, úchyláci? To kde sme?“